

Halen, brengen en inspireren

Over de culturele samenwerking van de
provincie Zuid-Holland
en de gemeente Rotterdam

Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur
Februari 2008

1 Inleiding

Voor u ligt een ongevraagd advies over de culturele samenwerking van instellingen in de gemeente Rotterdam en de provincie Zuid-Holland. De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (hierna te noemen de Raad) meent dat er veel meer kan worden 'gehaald en gebracht', zodat het culturele leven in het gehele gebied erop vooruit gaat. Het is opvallend dat incidenteel veel wordt samengewerkt, maar nog weinig structureel. Dat is voornamelijk een gevolg van de huidige taakverdeling tussen de bestuurslagen. Tegelijkertijd is het verwonderlijk, omdat hun gebieden elkaar direct raken. De grotere Rotterdamse culturele instellingen en festivals presenteren een aanbod dat ver buiten de stad reikt, waar de bewoners in de regio van profiteren, en omgekeerd zijn er interessante culturele ontwikkelingen in de provincie te zien, waar Rotterdam zich in de vorm van uitwisselingsprojecten door kan laten inspireren.

Drie motieven gaven aanleiding tot het schrijven van dit advies. De grens tussen de gebiedsdelen wordt door de inwoners steeds minder als zodanig ervaren. In de afgelopen tien jaar hebben veel Rotterdammers, waaronder liefhebbers van kunst en cultuur, gekozen voor een rustige woonplek in de provincie. Misschien in iets mindere mate, maar deze burgers blijven de grootstedelijke kunstinstellingen bezoeken. Zij worden door de mogelijkheden van internet steeds meer kosmopoliet, en door de verbeterde vervoersmobiliteit reizen zij sneller en gemakkelijker. Een tweede motief is gelegen in de vraag of de ambities in de werkpraktijk van kunstenaars en culturele instellingen wel voldoende tot uitdrukking kunnen komen binnen de huidige formele afspraken tussen rijk, provincie en gemeente. Maar er is nog een derde motief: de toekomstige keuzes in de cultuurpolitiek van de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam.

Dat de provincie Zuid-Holland de afgelopen jaren streefde naar een betere samenwerking tussen provinciale en stedelijke culturele instellingen (zie paragraaf 3) is verheugend. In het Cultuurplan 2005-2008¹ drukte zij haar voornemens uit om met Rotterdam en Den Haag aparte afspraken te maken over samenwerkingsprojecten.

“Den Haag en Rotterdam hebben altijd een bijzondere positie ingenomen binnen het cultuurbeleid van onze provincie. Beide steden zijn rijkelijk voorzien van een culturele infrastructuur. Vanwege de rechtstreekse financiering door het rijk op het terrein van cultuur is de provinciale rol steeds beperkt geweest. Wij stellen voor om in plaats van de organisatie van een groot cultureel project (naar analogie van Kleurrijke wijken), de huidige samenwerking met Den Haag en Rotterdam te intensiveren. Het doel van deze samenwerking is hoofdzakelijk dat de culturele mogelijkheden en kwaliteiten van Den Haag en Rotterdam meer ten goede komen aan de regio en dat de samenwerking tussen provinciale en stedelijke culturele instellingen wordt verbeterd. Daarnaast dient de culturele samenwerking bij te dragen aan het profileren van het cultuurbeleid van onze provincie.

Als vervolg op bestaande afspraken met Rotterdam (Internationaal Film Festival Rotterdam) en Den Haag (Film by the Sea) willen wij verdere uitwerking geven aan educatieve, regionale filmprojecten in samenwerking met diverse Zuid-Hollandse filmtheaters in de regio”.

---

¹ Cultuurplan 2005-2008 provincie Zuid-Holland 'Identiteit en inspiratie'

De grote steden hebben tot nu toe een bijzondere positie ingenomen binnen het cultuurbeleid van de provincie Zuid-Holland. Vanwege de rechtstreekse financiering van culturele instellingen door het Rijk en het Actieplan Cultuurbereik is de provinciale rol hier beperkt geweest. De provincie Zuid-Holland wilde de samenwerking met de grote steden in de periode 2005-2008 graag intensiveren, waardoor de culturele mogelijkheden en kwaliteiten van de grootstedelijke infrastructuur meer ten goede kwam aan de regio en de samenwerking tussen de provinciale en stedelijke instellingen verbeterde. "Culturele samenwerking kan ook bijdragen aan de profilering van het cultuurbeleid van onze provincie" aldus de provincie Zuid-Holland in haar cultuurplan.

De gedeputeerde met de portefeuille cultuur in het vorige college van de provincie Zuid-Holland had stevige ambities met kunst en cultuur alsook met samenwerking op dit terrein met de grote steden. Het huidige college heeft nog geen uitgekristalliseerd standpunt gevormd. Men onderzoekt momenteel hoe de provincie als tussenlaag een hernieuwde positie kan innemen tussen het Rijk en de steden. Op het moment van dit schrijven (februari 2008) bespreekt de huidige gedeputeerde met de externe partners in het provinciaal cultuurbeleid de zogenaamde Uitgangspuntennotitie Cultuur 2009-2012. Deze besprekingen en de behandeling in maart in de Provinciale Staten leggen de basis voor het provinciaal cultuurplan 2009-2012. Dit verschijnt medio 2008. Op dit moment is de verhouding tussen de provincie en grote steden op het beleidsgebied van kunst en cultuur, alsmede de rol die de ondersteuningsinstellingen na 2009 krijgen niet duidelijk. Voor de Raad is dit het goede moment om het advies uit te brengen.

Hoe is het advies tot stand gekomen? De Raad heeft eerst geïnventariseerd hoe instellingen samenwerken. Uitgangspunt is de lijst van externe partners in het cultuurbeleid van de provincie Zuid-Holland². Hierop staan ondersteuningsinstellingen op het gebied van professionele kunst, vrijetijdskunst, cultuureducatie, erfgoed en bibliotheken, en een aantal kleinere externe partners. De Raad realiseert zich dat deze inventarisatie niet uitputtend is, immers er zullen ook gemeenten zijn in de provincie die op kleinschalig niveau samenwerken met instellingen in Rotterdam. Dit vergt echter een omvangrijker onderzoek. Voor het doel van dit advies volstaat de Raad in de huidige keuze.

Vervolgens heeft de Raad geanalyseerd hoe de samenwerking kan worden verbeterd en welke voorwaarden daarbij van belang zijn. Hiervoor is op 7 november 2007 een bijeenkomst georganiseerd met vertegenwoordigers van betreffende instellingen (zie bijlage 2). In het advies zal eerst in paragraaf 3 het kunst- cultuurbeleid van de provincie Zuid-Holland worden toegelicht. Daarna volgt in paragraaf 4 de inventarisatie. In paragraaf 5 vindt u de neerslag van de bevindingen van de experts en conclusies. In paragraaf 6 doet de Raad aanbevelingen aan het College.

2 Drie bestuurslagen

In het cultuurbeleid kent Nederland een complementair bestuur. Drie bestuurslagen - rijk, provincies en gemeenten - voeren elk een autonoom beleid. Tegelijkertijd wordt gestreefd naar een goede onderlinge samenwerking en afstemming. In de afgelopen halve eeuw kent het cultuurbeleid in Nederland drie pijlers: productie, distributie en presentatie.

---

² Cultuurplan 2005-2008 provincie Zuid-Holland 'Identiteit en inspiratie' blz.13

Het Rijk heeft de verantwoordelijkheid over het landelijke bestel en is meer gericht op het productieaspect van kunst en cultuur, de gemeenten zijn aan de andere kant verantwoordelijk voor de presentatiefunctie en richten zich meer op het consumptieaspect. In dit schematische beeld, dat de werkelijkheid overigens lang niet altijd dekt, is de provincie een tussenfiguur, die zich meer richt op het distributieaspect, de regionale spreiding van kunst en cultuur.

De relatie tussen rijk en gemeenten is in het algemeen overzichtelijk en duidelijk, tussen rijk en provincies en provincies en gemeenten is dit minder het geval omdat de taakverdeling niet goed is vastgelegd.

Het Rijk, provincies en gemeenten werkten de afgelopen tien jaar steeds vaker samen volgens het principe van gelijkwaardige participatie: gezamenlijke financiering van gezamenlijke doelen. Sinds 1997 worden parallel aan de Cultuurnota vierjarige overeenkomsten gesloten tussen het Rijk en de vijf landsdelen waarin de twaalf provincies en dertig grote steden zijn vertegenwoordigd. Met de vier grote steden - Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht - sluit het Rijk aparte overeenkomsten. In deze vierjarige *cultuurconvenanten* worden afspraken vastgelegd over culturele aangelegenheden in het betreffende landsdeel of stad. De landsdelen stellen voor hun convenantgebied een cultuurprofiel op, dat een beschrijving geeft van de huidige stand van zaken en de ambities voor de komende periode. Naast de verdeling van verantwoordelijkheden en afspraken die vastgelegd zijn in de cultuurconvenanten, voeren het Rijk, de provincies en de steden vanzelfsprekend ook een eigen cultuurbeleid. Dit is vastgelegd in *cultuurnota's*. Hierin staan de beleidslijnen voor de komende periode, eveneens vierjaarlijks, en de financiële kaders waarbinnen het beleid gestalte moet krijgen.

3 Cultuurbeleid van de provincie Zuid-Holland (2005-2008)

De provincie Zuid-Holland telt inclusief Rotterdam en Den Haag 77 gemeenten met in totaal 3.400.000 inwoners. De provincie werkt met vier vaste regio's: Zuid-Holland West, Zuid-Holland Oost, Zuid-Holland Zuid en Rijnmond³. Op zes verschillende manieren wil de provincie Zuid-Holland in haar gebied de culturele infrastructuur verbeteren. Voor ons advies is met name het vierde punt van belang:

- 1 Met het Actieplan Cultuurbereik, de provinciale uitwerking van het landelijke Actieplan, streeft de provincie naar de vergroting van het cultureel bewustzijn van haar bewoners.
- 2 Het provinciaal beeldende kunstbeleid richt zich op de inbreng van kunst en cultureel erfgoed in het ruimtelijk beleid (planologie) en beoogt gemeenten te stimuleren tot een samenhangende beleid voor beeldende kunst en vormgeving.

---

³ Het Rijnmondgebied bestaat uit:

- Rotterdam
- De Waterweg-Noord (Maassluis, Vlaardingen, Schiedam)
- Lansingerland (Berkel en Rodenrijs, Bleiswijk, Bergschenhoek)
- Oost (Capelle a.d. IJssel, Krimpen a.d. IJssel)
- IJsselmonde (Ridderkerk, Barendrecht, Albrandswaard)
- Voorne-Putten /Rozenburg (Spijkenisse, Bunnik, Hellevoetsluis, Westvoorne, Brielle en Rozenburg)

Deze gegevens zijn ontleend aan de website van de provincie Zuid-Holland.

- 3 Het provinciaal cultuureducatiebeleid is erop gericht om leerlingen van het primair en voortgezet onderwijs in Zuid-Holland structureel in aanraking te brengen met kunst en cultuur.
- 4 Door samen te werken met Rotterdam en Den Haag wil de provincie de culturele mogelijkheden en kwaliteiten van de grote steden meer ten goede laten komen aan de regio. De provincie streeft naar een betere samenwerking tussen provinciale en stedelijke culturele instellingen.
- 5 Vanuit haar wettelijke verantwoordelijkheid voor het beheer van archeologische gegevens en vondsten wil de provincie de aanstelling van archeologen bevorderen.
- 6 In de Regionale Agenda's Samenleving worden op regio niveau met de provincie prestatieafspraken gemaakt. In een aantal regio's werkt de provincie voorts met zgn. 'aanjagers'. Deze stimuleren activiteiten, waarbij culturele instellingen en gemeenten binnen een regio samenwerken. De 'aanjagers' zijn mensen uit de regio zelf met netwerken en ingangen in de lokale politiek. De kosten worden door de gemeenten en de provincie gematcht.

Rijksbeleid

In het cultuurbeleid van de provincies heeft het rijksbeleid een niet onbelangrijke invloed. Er is sinds jaar en dag een getouwtrek tussen de steden en de regio's om de financiële middelen die zij van het Rijk ontvangen. De provincies vinden dat de Randstad/grote steden al genoeg hebben. Zo hebben zij becijferd dat bijvoorbeeld Amsterdam 50% ontvangt van het totale landelijke cultuurbudget. Daarover is een fikse controverse losgebarsten, waarbij door de steden wordt beargumenteerd dat een aanmerkelijk deel van het geld gaat naar cultuurcentra van een nationale en soms internationale allure. Een ander voorbeeld zijn de zogenaamde stadsgezelschappen. Een groot deel van hun voorstellingen worden in de provincies op de planken gebracht. Heel Nederland heeft dus belang bij deze instellingen.

Een ander belangrijk punt in dit verband is de beleidskeuze van het Rijk om in de podiumkunsten minder instellingen meer geld te geven zodat deze een regionale functie krijgen. Voorheen kenden we de stadsgezelschappen die ten behoeve van de spreiding door het hele land moesten toeren. Deze zullen zich in de nieuwe cultuurplanperiode omvormen tot grotere regionale gezelschappen met meerdere taken zoals talentontwikkeling, educatie e.d. en zullen als zodanig door het Rijk worden toegerust.

Enkele kengetallen over geldstromen in Zuid-Holland

De positie van de provincie Zuid-Holland ten aanzien van de nationale overheid, grote steden en andere provincies kan worden afgeleid uit cijfers over de jaarlijkse rijksgeldstromen⁴.

- Van de rijksgeldstroom via de cultuurnota, circa € 265 mio⁵, komt $\frac{3}{4}$ terecht in de grote steden Amsterdam (50%), Rotterdam (8%) en Den Haag (16%) en $\frac{1}{4}$ bij de provincies. Van de 25% die naar de provincies gaat ontvangt Zuid-Holland er 4, evenveel als Groningen, Gelderland en Utrecht. De overige provincies krijgen beduidend minder. 84% van de cultuurnotageldstroom gaat naar de Randstad. De zuidvleugel van het randstedelijk gebied met 3 mio inwoners (Zuid-Holland, Rotterdam en Den Haag) krijgt 28%. De noordvleugel met 4 mio inwoners (Noord-Holland, Amsterdam en Utrecht) krijgt 56%. (zie bijlage 1; figuur 1)

⁴ De Provincies - Kijk, zo zit dat. De culturele infrastructuur op regionale schaal in kaart gebracht. IPO maart 2007.

⁵ Gebaseerd op cijfers van 2005 uit De provincie - Kijk, zo zit dat.

- De rijks geldstromen via de fondsen⁶, circa € 95 mio, levert een ander beeld op. Van de twaalf provincies ontvangen Noord- en Zuid-Holland bijna de helft, waarvan Noord-Holland 30% en Zuid-Holland 17%.
- De Regelingen⁷ leveren de derde rijks geldstroom naar steden en provincies, circa € 195 mio. Van alle provincies krijgt Zuid-Holland 7% via Regelingen.
- Van de totale geldstroom van het Rijk, € 656 mio, krijgt Zuid-Holland inclusief Rotterdam en Den Haag 11,5%, iets meer dan Utrecht (9,6%) en Groningen (9,4%), maar de helft van Noord-Holland inclusief Amsterdam (23,4%). (zie bijlage 1; figuur 2)
- Naast de geldstroom van het Rijk beschikken de grote steden in Zuid-Holland over een cultuurbudget dat gebaseerd is op hun eigen cultuurnota. In Rotterdam is dat € 80 mio⁸.

Prioriteiten in het cultuurbeleid van de provincie Zuid-Holland

In het cultuurplan 2005-2008 kiest Zuid-Holland als drijfveren inspiratie en identiteit. Er is sprake van een selectief cultuurbeleid, waarbij gekozen is voor een herkenbare provincie, een duidelijke taakafbakening met de gemeenten, rijk en instellingen en substantiële keuzes. De provincie heeft in haar cultuurbeleid drie prioriteiten gesteld:

- Culturele planologie - ruimtelijke veranderingsprocessen moeten profiteren van de lokale geschiedenis van gebouwen, steden en landschappen.
- Cultuurbereik - versterken van cultureel bewustzijn en participatie.
- Culturele informatiedragers - sleutelrol voor bibliotheken, archieven, regionaal historische centra en regionale omroepen als informatie- en cultuurdragers en als kenniscentra en inspiratiebronnen voor de Zuid-Hollandse cultuur en identiteit.

De Provinciale uitgaven voor cultuur bedragen jaarlijks € 34.803.500⁹.

Hiervan krijgen de culturele informatiedragers 62%, 10% is er voor de culturele planologie en 25% voor Cultuurbereik. Van het budget voor de culturele informatiedragers gaat $\frac{3}{4}$ naar de twee regionale omroepen RTV Rijnmond in Rotterdam en Radio TV West in Den Haag.

Opmerkelijk is dat de provincie Zuid-Holland per inwoner voor cultuur met € 8,80 het minst uitgeeft van alle provincies. In Friesland, Drenthe en Zeeland wordt ongeveer drie maal zo veel per inwoner besteed. (zie bijlage 1; figuur 3)

Ondersteuningsorganisaties

De provincie Zuid-Holland werkt bij het formuleren en uitvoeren van haar cultuurbeleid samen met provinciale ondersteuningsorganisaties, de Zuid-Hollandse gemeenten en het Rijk. *Kunstgebouw*, *Erfgoedhuis Zuid-Holland* en *ProBiblio* zijn de belangrijkste ondersteuningsorganisaties, die de provinciale ondersteuning uitvoeren van kunst, cultuur en erfgoed.

⁶ Gebaseerd op gegevens van 2005 van Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten, Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing, Mondriaan Stichting, Stimuleringsfonds voor Architectuur, Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst, Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, Fonds voor de Letteren, Nederlands Fonds voor de Film, Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties, Fonds voor de Scheppende Toonkunst, Bedrijfsfonds voor de Pers.

⁷ Onder de Regelingen (2005) vallen: Monumentenzorg, Archeologie, Archieven, Bibliotheken, Actieplan Cultuurbereik, Cultuur en School, Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving, Actieprogramma Ruimte en Cultuur, Cultuur en ICT, Cultuur en Economie, Internationaal Cultuurbeleid (HGIS).

⁸ Gebaseerd op gegevens van 2005.

⁹ Provincie Zuid-Holland Cultuurplan 2005-2008

Kunstgebouw is een stichting, die zich richt op kunstparticipatie en kunsteducatie. Het ontwikkelt vernieuwende concepten waarbinnen professionele kunst, vrijetijdskunst en kunsteducatie elkaar vinden en versterken. Daarnaast is Kunstgebouw trainer en adviseur voor overheid, culturele en onderwijsinstellingen, en amateurkunstkader. In opdracht of op eigen initiatief voert Kunstgebouw projecten uit, veelal op regionaal en provinciaal niveau. Als intermediair brengt het mensen en ideeën bijeen, wat leidt tot duurzame samenwerkingsverbanden. Voor de periode 2005-2008 heeft Kunstgebouw drie speerpunten: structureren vanuit inhoud, verhelderen en versterken van de vraag, en adviseren vanuit expertise. Hierbij kiest Kunstgebouw de volgende concrete doelen:

- nieuwe media
- kunst zichtbaarder maken in de publieke omgeving
- jonge kunstenaars een podium bieden

De komende jaren wil Kunstgebouw zich nadrukkelijker richten op het tot stand brengen van structurele samenwerking tussen scholen, lokale culturele aanbieders en gemeenten in de provincie. Kunstgebouw levert steeds meer maatwerk en wil regionale structuren ontwikkelen waar vraag en aanbod elkaar ontmoeten. Met grootschaliger concepten kan het projecten ontwikkelen die in een breed gebied kunnen worden ingezet.

De provincie Zuid-Holland is de belangrijkste subsidiënt en samenwerkingspartner van Kunstgebouw.

Erfgoedhuis Zuid-Holland is een dienstverlenende provinciale instelling voor erfgoed. Het is het provinciaal expertise-, informatie- en servicecentrum voor het behouden, benutten en beleven van Zuid-Hollands cultureel erfgoed. Het biedt ondersteuning aan iedereen die zich in Zuid-Holland met erfgoed bezighoudt, zowel erfgoedinstellingen, overheden, verenigingen, stichtingen, scholen als particuliere erfgoedbeheerders. Het gaat daarbij om monumenten, mobiel, industrieel en agrarisch erfgoed, museale en archiefcollecties, historisch landschap en geschiedbeoefening in brede zin. Erfgoedhuis Zuid-Holland zet hierbij onder meer in op advies op maat, deskundigheidsbevordering, publicaties, digitale diensten en cultuurtoeristische projecten.

Kerntaken zijn:

- Ondersteuning van instellingen als musea, archieven, historische verenigingen en andere erfgoedorganisaties
- Advies op maat voor monumentenbeheerders (Monumentenwacht)
- Digitale diensten en publicaties (cultuurhistorische websites en databanken, praktijkgidsen)
- Ondersteuning van gemeenten bij monumenten en archeologie
- Erfgoededucatie voor scholen en erfgoedinstellingen (bemiddeling, ontwikkeling, 'Erfgoedspoor' voor basis- voortgezetonderwijs).

Erfgoedhuis Zuid-Holland biedt zo mogelijk expertise vanuit verschillende vakspecialismen tegelijk.

Het richt zich op conservering van erfgoed, maar evenzeer op het gebruik en de beleving ervan.

De organisatie verricht zijn diensten in de gehele provincie.

ProBiblio is de provinciale serviceorganisatie die de openbare bibliotheken in de Nederlandse provincies Noord-Holland en Zuid-Holland ondersteunt. Zij is ontstaan in 1998 als een fusie van de voormalige Provinciale Bibliotheekcentrales van Noord-Holland en Zuid-Holland. ProBiblio is daarmee de grootste bibliotheekorganisatie van Nederland, met ruim 300 medewerkers. ProBiblio wordt gesubsidieerd door de beide provincies

waarvoor zij werkt. ProBiblio levert diensten aan bibliotheken op het gebied van personeelsmanagement, bibliotheekautomatisering en financiële administratie. Daarnaast levert ProBiblio ook bibliotheekinhoudelijke ondersteuning: wisselcollecties, hulp bij collectievorming, tijdelijke exposities etc..

De kleinere externe partners van de provincie in het cultuurbeleid zijn:

- Popunie, koepelorganisatie voor dienstverlening aan popmuziek in Zuid-Holland
- Jeugdtheaterschool Zuid-Holland
- RBO Simfonia (Randstedelijk Begeleidings Orkest), koorbegeleiding en muziekeducatie
- MAX., theatergezelschap
- Regionale omroepen

Deze zullen in paragraaf 4 worden toegelicht.

4 Hoe werken de instellingen in de provincie Zuid-Holland en Rotterdam samen?

Aftrap

In 1999 ontvouwde de provincie Zuid-Holland het plan om het Rijnmondgebied in het jaar 2001 aan te wijzen als Zuid-Hollandse Cultuurregio 2001. Voorgesteld werd om in dat jaar een samenhangende reeks culturele activiteiten in de regiogemeenten te organiseren, die aan zouden sluiten bij de activiteiten die Rotterdam in 2001 organiseerde in haar hoedanigheid als Culturele Hoofdstad van Europa. Dit was feitelijk de aftrap voor samenwerking, vaak op de werkvloer begonnen met activiteiten, die al dan niet werden geprolongeerd. Hieronder wordt beschreven hoe de afgelopen jaren is samengewerkt op instellingenniveau en welke rol de ondersteuningsinstellingen daarin speelden. Het levert een goed totaalbeeld op, ook al is dit niet 100% volledig. Daartoe zou een uitgebreid onderzoek moeten worden verricht.

Professionele kunst, vrijetijdskunst en kunsteducatie

Kunstgebouw organiseert in het algemeen projecten op regionaal niveau, die een infrastructuur karakter hebben. Het vertegenwoordigt dus niet het lokaal cultuurbeleid van de gemeenten in de provincie. Het gaat samenwerkingsverbanden aan waarbij ook andere thema's als ruimtelijke ordening en natuur verbindende elementen kunnen zijn. De organisatie werkt, structureel en incidenteel, samen met honderden kunstenaars. Die komen van overal, maar wonen voor een fors deel in de grote steden waaronder Rotterdam. Instellingen in Rotterdam waarmee wordt samengewerkt zijn o.a. het International Film Festival Rotterdam, Nederlands Architectuurinstituut en RTV Rijnmond (Moois, programma over kunst en cultuur). Projectmatig wordt samengewerkt met de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam door de relatie die Kunstgebouw heeft met onderwijsinstellingen in de provincie (bijvoorbeeld Kinderboekenweek, zangprojecten op school).

De samenwerking van Kunstgebouw met het International Film Festival Rotterdam is synergetisch. Die duurt al enkele jaren en is voortgekomen uit het Grote Stedenbeleid door het idee dat de culturele kwaliteit van de steden de provincie zou kunnen versterken. De samenwerking heeft voor beide partijen een meerwaarde. Via de middelbare scholen in de provincie raken jongeren door educatieve programma's bekend met het festival en omgekeerd

rouleren films van het festival in filmtheaters in de provincie. Twaalf filmtheaters in de provincie nemen aan het project deel en gebleken is dat de kwaliteit van de programmering aanzienlijk is gestegen door de samenwerking met het International Film Festival Rotterdam. Een derde facet in de samenwerking is het scouten van jong filmtalent.

Met Showroom MAMA werd samengewerkt in het project 'Kleurrijke wijken'. Hiervoor schiep de kunstenaar Florentijn Hoffman zijn Muskusrat. In de reeks projecten 'Gezichtsbepalend' van Kunstgebouw werd samengewerkt met Rotterdamse kunstenaars en instellingen als Carel van Hees, Francine Houben, Historisch Museum Rotterdam en Nederlands Architectuurinstituut.

Op het gebied van het documentatiebestand Beeldend Kunstenaars werkt Kunstgebouw samen met het Centrum Beeldende Kunst Rotterdam. Verder werd samengewerkt in kunstprojecten voor de openbare ruimte. Kunstgebouw organiseert ook de Zuid-Hollandse Vormgevingsprijs. Dit doet zij in samenspraak met verschillende opleidingsinstellingen waaronder de Willem de Kooning Academie.

De gezamenlijke ROC's in het hele gebied, ook uit Rotterdam, hebben Kunstgebouw gevraagd een coördinerende rol te vervullen in de ontwikkeling van ckv activiteiten.

Een andere reden dan de kunstinhoudelijke om in Rotterdam activiteiten te organiseren is ruimtecapaciteit. Rotterdam heeft grote zalen waar veel publiek terecht kan. Hierin 'brengt' de grote stad haar culturele infrastructuur naar de gehele regio. Maar ook omgekeerd hebben kunstenaars uit de provincie er veel baat bij. De Popunie bijvoorbeeld ziet hier een belangrijke meerwaarde van samenwerking. De kwaliteit van de amateur popmuziek in de provincie wordt in belangrijke mate gestimuleerd door het feit dat bandjes ook kunnen optreden in zalen en festivals in de grote steden. Op Metropolis staan of in Nighttown spelen geeft een kick. Ook worden hier onderling veel meer contacten gelegd.

De Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam ziet voor allerlei activiteiten in de stad mogelijkheden voor export naar de provincie. Zo kan het Cultuurtraject beschikbaar worden gesteld aan scholen in de regio rond Rotterdam. Kinderen en jongeren kunnen op die manier samen met de leerkrachten kennis maken met kant en klaar ontwikkelde projecten rondom actuele Rotterdamse kunst. Beperkingen zijn echter geld en organisatiekracht. De subsidie die de gemeente Rotterdam per jongere daarvoor beschikbaar stelt is namelijk een veelvoud van die van de provincie. Voor scholen in de provincie is het daardoor tot nu toe onmogelijk om in het traject te participeren.

Op het gebied van vrijetijdskunst werd in de gebiedsdelen de afgelopen jaren weinig samengewerkt. Zo kunnen Rotterdamse koorverenigingen geen aanspraak maken op de diensten van het RBO Sinfonia, dat door de provincie wordt gesubsidieerd (zie RBO Sinfonia). Wel is het zo dat Kunstgebouw samen met het Rotterdams Centrum voor Theater jaarlijks een opleiding verzorgt voor regisseurs in het amateurtheater, genaamd de Theaterfabriek. De helft van de leerlingen komt uit de provincie. Kunstgebouw wil in de toekomst meer in vrijetijdskunst investeren eventueel samen met Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam en de Kunstfactor, het landelijk sectorinstituut voor vrijetijdskunst. Samen met de regionale omroepen organiseert Kunstgebouw een provinciale week voor cultuureducatie. Hier zou met de grote steden kunnen worden samengewerkt.

Erfgoed

Op het gebied van cultureel erfgoed wordt relatief veel samengewerkt.

Erfgoedhuis Zuid-Holland, een zusterinstelling van Kunstgebouw, komt als expertisecentrum in alle steden van de provincie over de vloer en is ook in Rotterdam actief. Dat komt omdat Rotterdam geen koepelorganisatie kent op dit terrein, zoals die er wel is voor de cultuureducatie en vrijetijdskunst, de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam, maar ook omdat de samenwerking met de Rotterdamse erfgoedwereld voor Erfgoedhuis Zuid-Holland vruchten oplevert.

Erfgoedhuis Zuid-Holland ontwikkelde bijvoorbeeld samen met onder andere het Gemeentearchief Rotterdam de website

www.geschiedenisvanzuidholland.nl. Via deze site kan men digitaal bij praktisch alle archieven in de provincie komen. De Monumentenwacht van Erfgoedhuis Zuid-Holland voorziet in Rotterdam ruim 90 beheerders van monumenten/beeldebepalende gebouwen van onderhoudsadviezen, van kerken (bijvoorbeeld de Laurenskerk) tot en met woonhuizen.

Verder ondersteunt Erfgoedhuis Zuid-Holland in Rotterdam diverse kleinere musea onder meer bij de Museumregistratie, collectiebeheer en publieksbereik of doet er nulmetingen. Ook coördineerde het een samenwerkingsproject van Rotterdamse collectiebeherende instellingen op het gebied van moderne veiligheidszorg.

Op het gebied van geschiedbeoefening werkt het samen met historische verenigingen. In projecten als 'Het jaar van de molens 2007', 'Varend erfgoed' en andere spelen Rotterdamse erfgoedinstellingen bijna altijd een rol.

Een voorbeeld van export van Rotterdamse kennis is de uitvoering van het in Rotterdam begonnen inburgeringsproject 'Thuis in Rotterdam'. Dit is onder de naam 'Thuis in Zuid-Holland' in 2008 door het erfgoedhuis in andere Zuid-Hollandse steden geïntroduceerd. Erfgoedhuis Zuid-Holland is in Rotterdam niet actief op het gebied van erfgoededucatie, omdat dit door de erfgoedinstellingen zelf en de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam wordt verzorgd. Ten slotte kiest het erfgoedhuis voor presentaties en dergelijke regelmatig ook Rotterdamse accommodaties zoals het Wereldmuseum of de scheepswerf 'De Delft'.

Naast het Erfgoedhuis Zuid-Holland werken ook andere instellingen samen op het gebied van erfgoed. Steeds meer archieven van kleine buurgemeenten van Rotterdam worden overgedragen aan het Gemeentearchief Rotterdam, dat alle expertise in huis heeft voor archivering, conservering en selectie en waar de klimatologische omstandigheden optimaal zijn. Historische verenigingen uit die plaatsen bezoeken het archief dus veelvuldig, waardoor het eigenlijk een regionaal historisch centrum is. Dit is een typisch voorbeeld waarin de stad niet haalt, maar ook brengt. Ook in archeologie is dit zo; het Bureau Oudheidkundig Onderzoek van Gemeentewerken Rotterdam (BOOR) werkt in de hele provincie.

De Vereniging van Musea in Zuid-Holland (VMZH) stelt zich als doel het behartigen van de belangen van de Zuid-Hollandse musea, en fungeert als overlegplatform en als pleitbezorgster bij overheden. Daarnaast geeft de Vereniging advies en informatie aan haar leden en organiseert zij diverse activiteiten. De Vereniging heeft een contract met het erfgoedhuis over te leveren diensten. Zo heeft het museale veld jaarlijks recht op ondersteuning door de museumconsulenten en verzorgt het erfgoedhuis het secretariaat van de Vereniging.

Bibliotheken

Ook in het bibliotheekwezen wordt samengewerkt. *ProBiblio* bemoeit zich van oudsher met het bibliotheekwerk op het platteland en niet met de grote steden. ProBiblio is, verschillend van de andere ondersteuningsinstellingen, een echte tweedelijns voorziening. Dit jaar is het Rijk gestart met de zgn. Bibliotheekvernieuwing. Deze loopt door tot in 2008. Met de vorming van de basisbibliotheken heroriënteert ProBiblio zich momenteel op zijn ondersteuningstaak. In 2007 is door de Dienst Openbare Bibliotheek Den Haag, Bibliotheek Rotterdam en ProBiblio een intentieverklaring ondertekend waarin de partijen uitspreken dat zij de samenwerking op het gebied van culturele programmering willen intensiveren. Zij beogen daarmee kwaliteitsverbetering, efficiencywinst en een groter bereik.

Op dit moment investeert de provincie veel geld in het tegengaan van laaggeletterdheid. Het provinciaal actieplan laaggeletterdheid sluit aan op het actieplan 'Rotterdam leest! Rotterdam schrijft!' dat door de samenwerking van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving en Bibliotheek Rotterdam tot stand is gekomen. Er worden onder andere 'makkelijk lezen pleinen' in bibliotheken gesitueerd en er worden ouderbijeenkomsten georganiseerd. Er is een provinciale werkgroep waar ook Rotterdam in participeert. Voor sommige activiteiten wordt ProBiblio verzocht voorbereidend en uitvoerend werk te verrichten.

Bibliotheken in de kleine gemeenten missen de massa om innovatieve producten te ontwikkelen. De bibliotheken in Rotterdam en Den Haag hebben die wel en worden als zodanig als voortrekkers beschouwd. De Bibliotheek Rotterdam organiseert een legio aan activiteiten, die ook voor de provinciale bibliotheken van belang zijn. Samenwerking levert een mooier product op dan dat je het alleen doet.

In 2006 hebben een aantal regiobibliotheken, Bibliotheek Rotterdam, Stichting Bibliotheek aan den IJssel, Stichting Openbare Bibliotheek Albrandswaard, Stichting Gemeenschapsbibliotheek Barendrecht, Openbare Bibliotheek Schiedam, Stadsbibliotheek Vlaardingen, Stichting Bibliotheek Maassluis|Midden-Delfland, Stichting Openbare Bibliotheek Spijkenisse, Stichting Openbare Bibliotheek Ridderkerk en Stichting 3B-Bibliotheek Bergschenhoek een convenant ondertekend.

De werkgebieden van de openbare bibliotheken in de regio Rijnmond vormen één -in meer of mindere mate aaneengesloten- stedelijk agglomeraat. Door met elkaar op diverse beleidsterreinen samen te werken en door het uitwisselen van informatie en expertise, staan de bibliotheken in de regio Rijnmond sterker in hun streven de bibliotheekvernieuwing vorm en inhoud te geven. Het belangrijkste doel van deze samenwerking is het verbeteren van de kwaliteit van de dienstverlening aan de klanten van de bibliotheek. Subdoelen zijn het versterken van de positie van de bibliotheken in de regio en de eigen gemeente, en het komen tot efficiencyverhoging op diverse gebieden van de dienstverlening.

Jeugdtheater

Jeugdtheater Zuid-Holland is gevestigd in Gouda, maar staat ook in vier andere gemeenten in de provincie. Er wordt les gegeven en er worden producties gemaakt. Zusterinstelling Jeugdtheater Hofplein in Rotterdam heeft vele filialen in de randgemeenten van Rotterdam. Jeugdtheater Zuid-Holland speelt in Rotterdam en wil er ook regelmatig projecten doen. Rotterdamse jeugdtheatergezelschappen treden altijd op in het huis van de school in Gouda dan wel in de schouwburg. Ook met MAX., een in Delft gevestigd jeugdtheatergezelschap, werkt de organisatie samen. Jeugdtheater

Zuid-Holland en Jeugdtheater Hofplein werken wegens verschillen van inzicht niet samen.

Theatergroep MAX. maakt theater voor kinderen, jongeren, hun vrienden en familie, voor iedereen die zich jong voelt. MAX. concentreert zich op het associatief en monterend theatermaken, met een landelijke uitstraling maar geworteld in de provincie Zuid-Holland. Bekende of minder bekende verhalen zijn de inspiratiebron en leiden altijd tot nieuwe theaterbelevissen.

Theatergroep MAX. maakt montage-theater en gebruikt een maximale variatie aan theatrale middelen. MAX. mixt theater met andere kunst disciplines, zoals met architectuur, zang, illustraties, dans, beeldende kunst, performance en video. Theatergroep MAX. wordt structureel gesubsidieerd door provincie Zuid-Holland, ministerie van OCW en gemeente Delft. In de toekomst wil MAX. verhuizen naar Rotterdam.

Jongeren

Het bureau Kunst & Cultuur van *PJ Partners* initieert en organiseert jaarlijks in samenwerking met lokale organisaties in verschillende gemeenten in Zuid-Holland cultuurprojecten met jongeren of specifieke doelgroepen als dak- en thuislozen, vluchtelingen, jongeren uit de jeugdzorg. Het bureau Kunst & Cultuur werkt bij haar projecten doorgaans samen met zowel welzijnsinstellingen als culturele instellingen. PJ Partners werkt soms op incidentele basis samen met Rotterdamse kunstenaars. Samen met Theater Zuidplein organiseert PJ Partners de jaarlijkse Jongerentheaterdag aldaar. Zowel de provincie Zuid-Holland als de gemeente Rotterdam subsidiëren dit evenement.

De *Popunie* is een in Rotterdam gevestigde stichting die sinds 1985 de popmuziek in Zuid-Holland ondersteunt. De Popunie organiseert projecten voor en verleent diensten aan popmuzikanten, popfestivals, podia, gemeenten en andere geïnteresseerden. De Popunie werkt samen met het Rotterdamse Metropolis Festival, een gratis toegankelijk jaarlijks terugkerend popfestival dat voor de eerste keer werd georganiseerd in 1988. Metropolis heeft een eigen plaats binnen het aanbod van Nederlandse popfestivals door de eigenzinnige programmering van opkomend talent uit binnen- en buitenland. Sinds drie jaar beschikt de Popunie over een eigen podium op het festival speciaal voor bands uit de provincie.

De Popunie heeft ook een aandeel in de Grote Prijs van Zuid-Holland. De Finale, georganiseerd door de Popunie, vindt plaats in Rotterdam in WaterFront.

Regionale omroepen

RTV Rijnmond is gevestigd in Rotterdam en is de regionale publieke omroep voor het gebied Zuid-Holland Zuid. Op grond van de Mediawet heeft de provincie een zorgplicht voor de regionale omroepen. Het ontwikkelen en uitvoeren van een eigen mediabeleid is voor provincies en gemeenten gecompliceerd, omdat dit feitelijk rijksbeleid is¹⁰.

Zij zijn publieke leverancier van onafhankelijke regionale informatie op een breed scala van maatschappelijke terreinen zoals politiek, cultuur, educatie en sport. Daarmee leveren zij een belangrijke bijdrage aan de versterking van de culturele identiteit van Zuid-Holland. RTV Rijnmond wordt voor haar

---

¹⁰ Het ministerie van OCW draagt bij aan de instandhouding van een publiek omroepbestel, dat bestaat uit de binnenlandse landelijke, regionale en lokale omroep en de Wereldomroep. Naast deze omroepen zijn er nog enkele instellingen belast met aan de omroep gerelateerde publieke taken (Nederlandsche Instituut voor Beeld en Geluid, NOB en MCO). Het Commissariaat voor de Media oefent (financieel) toezicht uit op de naleving van de Mediawet.

kerntaken gesubsidieerd door de provincie Zuid-Holland evenals haar zusteromroep TV West die uitzendt in het gebied Zuid-Holland Noord. Door een sanering in 2003 moest ¼ van het personeel het bedrijf verlaten. De omroep ontkwam er niet aan te bezuinigen op de kunst- en cultuurafdeling. De aandacht voor kunst en cultuur zou volgens de omroep meer moeten doorklinken in de totale programmering, zowel op radio, tv als internet. Vanaf 2004 werden programma's gemaakt als 'Vernis' dat in 2007 de nieuwe naam 'Zooi' kreeg en 'Moois'. Deze culturele programma's kan RTV Rijnmond maken met een extra bijdrage uit het omroepbudget van de gemeente Rotterdam.

RTV Rijnmond werkt regelmatig samen met Rotterdamse culturele instellingen. Zo is er een serie over het Rotterdams Philharmonisch Orkest, 13 afleveringen van docudrama's in de maak i.s.m. RO theater - hierin werken professionele acteurs samen met amateurs - en er staat een museumprogramma op stapel i.s.m. Museum Boijmans Van Beuningen. Deze projecten komen tot stand met extern geld binnen de grenzen die de Mediawet stelt. RTV Rijnmond werkt ook samen met Luxor Theater, de Centrale Discotheek in de Bibliotheek Rotterdam en het Gemeentearchief. Verder maakt RTV Rijnmond het radioprogramma 'Stemming', het tv programma 'Dave on Stage' waarin professionele kunst wordt gecombineerd met amateurkunst, en werkt het samen in een fringe evenement van het North Sea Jazz Festival. Tot slot ontwikkelt RTV Rijnmond een regiosoap, een trend bij veel regionale omroepen in Nederland. Daartoe is zij in staat met subsidies van de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam, en een financiële bijdrage van het Rotterdams Fonds voor de Film en nieuwe media.

RTV Rijnmond is betrokken bij kunst en cultuur en zou er meer aandacht aan willen geven, maar de financiën zijn vooralsnog beperkt. Hierdoor is de omroep genoodzaakt aan culturele instellingen waarover een item wordt gemaakt een financiële bijdrage te vragen. Een andere beperkende factor is dat de omroep ook rekening moet houden met de kijk- en luistercijfers. Die zijn de laatste tijd meer en meer bepalend voor de bekostiging. RTV Rijnmond kent een bekostigingsperiode van vijf jaar. Die houdt in mei 2009 op. Binnen die periode is het budget inclusief indexeringen gegarandeerd.

In Rotterdam komt het mediabeleid tot stand in drie gemeentelijke diensten. Met het OntwikkelingsBedrijf Rotterdam heeft de omroep een zakelijke relatie voor wat betreft het gebouw en de bruidsschat. RTV Rijnmond doet een beroep op het programmasubsidiebudget van de dienst Kunst en Cultuur (de zgn. Eneco gelden). Hiermee is RTV Rijnmond in staat om programma's als 'Moois', 'Werelds' en 'Vergeten verhalen' te maken.

Naast het OntwikkelingsBedrijf Rotterdam en de dienst Kunst en Cultuur heeft RTV Rijnmond ook te maken met de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving. Hier speelt de vraag welke rol RTV Rijnmond zou kunnen spelen in de bevordering van het burgerschap en maatschappelijke participatie.

In het Rotterdamse mediaveld werkt RTV Rijnmond ondanks goede pogingen daartoe nauwelijks samen met de toegangsomroepen, die via de Stichting Lokale Omroep Rotterdam (SLOR) uitzenden op Rotterdam TV. Het zijn vrijwilligersomroepen, wier cultuur van werken niet past bij het professionele RTV Rijnmond.

RTV Rijnmond zou het toejuichen als tussen Radiozender Funx en RTV Rijnmond een eigen frequentie komt voor de doelgroep 25-45. Daar zit nu een lacune.

Vanaf 2003 werkten de vier grote steden samen in het project Multiculturele Televisie Nederland (MTNL). RTV Rijnmond betreurde het dat MTNL alleen aandacht had voor de vier grootste doelgroepen en haakte af. De subsidie van de gemeente werd stopgezet. Later werd ook de subsidie stopgezet voor het programma MC2. Ook de subsidie voor het programma 'Werelds' staat volgens RTV Rijnmond onder druk. Dit maakt dat er voor RTV Rijnmond weinig speelruimte overblijft om samen te werken met Rotterdamse instellingen.

Koorverenigingen

Sinds 1984 verzorgt de Stichting Koorbegeleidingen instrumentale begeleiding voor de koorverenigingen in Zuid-holland. Zij beschikt hiertoe over een professioneel begeleidingsorkest, het RBO Sinfonia. Alleen in de provincie Zuid-Holland geldt een bijzondere regeling die in 1985 is ingesteld. Het provinciebestuur wees de Stichting Koorbegeleidingen aan om jaarlijks ten minste 24 koorbegeleidingen te verzorgen. Aan de stichting wordt daartoe een bedrag per jaar verstrekt, waardoor de uitkoopsom in de provincie aanmerkelijk verlaagd wordt. Deze regeling geldt niet voor de steden Den Haag en Rotterdam, omdat na de herziening van het rijksoverheidsbeleid in 1993 de steden Den Haag, Rotterdam en Amsterdam gelijk zijn gesteld met provincies. Daardoor vallen de koren in Den Haag en Rotterdam buiten de Zuid-Hollandse regeling. In het verleden beschikte de gemeente Rotterdam over een budget om de Rotterdamse koorverenigingen te compenseren in de kosten. Dit werd verdeeld door de Rotterdamse Kunststichting. Dit budget is enkele jaren geleden voor andere doelen ingezet.

Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland

Het Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland beschikt over € 1,5 mio per jaar voor de provincie inclusief Rotterdam en Den Haag. De Commissaris van de Koningin is voorzitter. De provincie betaalt de facilitaire ondersteuning en het bureau. Het fonds werkt soms samen met Kunstgebouw. Het bestuur heeft beleidsmatig inzichten ontwikkeld met name over stimulering van vrijetijdskunst en de maatschappelijke factoren die daarbij een rol spelen. Het fonds wil die inzichten met de gedeputeerde die cultuur in portefeuille heeft delen. De facto heeft het bestuur adviescommissies in de provincie, Den Haag en Rotterdam, waardoor de kennis in alle gebiedsdelen is gewaarborgd.

5 Bevindingen en conclusies

Uit de voorgaande inventarisatie blijkt dat de instellingen in de provincie Zuid-Holland en Rotterdam om drie redenen samenwerken:

- Kunsthoudelijk - delen van kennis over producten en diensten,
- Publiek - de gebiedsdelen samen leveren een groter publiek,
- Ruimtecapaciteit - grote zalen in de stad en veel kleine zalen in de provincie.

Samenwerking gebeurt in toenemende mate en die zou door alle overheidsniveaus moeten worden toegejuicht. Immers, deze leidt tot een verrijking van het culturele leven in het gehele gebied. Er is zoveel mogelijk en de fysieke grenzen vervagen steeds meer. Het taboe op samenwerking uit de jaren negentig is geslecht.

Op het terrein van erfgoed wordt zonder problemen goed samengewerkt. Erfgoedhuis Zuid-Holland is actief in Rotterdam onder andere omdat de stad geen koepelorganisatie heeft op dit terrein, maar ook omdat het huis er kennis opdoet die elders in de provincie weer wordt benut. Omgekeerd

'brengt' Rotterdam ook expertise van grootstedelijke instellingen als het Gemeentearchief Rotterdam en BOOR naar de provincie.

Kunstgebouw is als provinciale uitvoeringsorganisatie voor professionele kunst, vrijetijdskunst en cultuureducatie in toenemende mate actief in Rotterdam en omgekeerd begeven ook Rotterdamse instellingen zoals het International Film Festival Rotterdam zich steeds meer buiten de grenzen van de stad. Kunstgebouw is in de keuze voor samenwerking met individuele kunstenaars en instellingen vrij, behoudens daar waar vergelijkbare producten worden geleverd. De afzetgebieden van Kunstgebouw en Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam hoeven elkaar niet te overlappen. Kunstgebouw en Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam willen de samenwerking de komende jaren versterken door uitwisseling van kennis en ervaring zodat de producten zelf kwalitatief beter worden.

De samenwerking tussen grootstedelijke bibliotheekinstellingen en organisaties in de provincie neemt toe. Door samen te werken met onderwijsinstellingen, lokale boekhandels, uitgeverijen en auteurs, musea, festivals, theaters, educatieve instellingen en enthousiast participerende zelforganisaties wordt een constructieve bijdrage geleverd aan het culturele leven, ontmoeting en participatie in de hele regio. De Bibliotheek Rotterdam heeft de provincie ook op innovatief gebied veel te 'brengen'.

RTV Rijnmond werkt als provinciale organisatie met veel Rotterdamse culturele instellingen samen. De omroep zou meer aandacht willen geven aan kunst en cultuur echter de financiën daartoe zijn beperkt. Een ander punt is dat samenwerking niet betekent dat men pas op het laatste moment gebruik wil maken van de diensten van de omroep, maar dat projecten in de stad gezamenlijk worden opgezet.

De provinciale instellingen moeten soms laveren tussen de positieve waarde die de samenwerking oplevert en de huiver van het provinciaal bestuur dat provinciale instellingen in de grote steden te veel brengen en te weinig halen. Daarom is het van belang dat ook de export van Rotterdam naar de provincie beter wordt belicht. Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland stuurden in 2004 een brief naar het provinciaal bestuur over de meerwaarde van de samenwerking. Een citaat:

"In het verleden kwam het voor dat samenwerking tussen onze instellingen en de instellingen in de genoemde steden werd ontmoedigd. De moderne cultuurpraktijk vraagt volgens ons echter om coöperatie en uitwisseling. Cultuur namelijk eindigt noch begint bij de stads- respectievelijk provinciegrenzen: zij gaat daar vrijelijk en regelmatig overheen. En in onze ogen is dat goed voor beide zijden. Producten van de rijke stedelijke culturele infrastructuur kunnen vaak uitstekend in de provincie afgezet en gebruikt worden. Aan de andere kant wordt steeds vaker vanuit de steden een beroep gedaan op input door onze instellingen. Inmiddels is zo een begin ontstaan van een vruchtbare wisselwerking ('im- en export')" ..

Samenwerking op instellingenniveau kan tot gevolg hebben dat beide partijen extra middelen beschikbaar moeten stellen, maar dat gebeurt nog te weinig. Uitwisseling kan budgetneutraal gebeuren, maar het gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe projecten kan alleen tot stand komen op basis van cofinanciering. In een andere passage van de brief tonen de twee organisaties zich terughoudend in geval van verstrekking van provinciale subsidie aan grootstedelijke projecten en activiteiten:

“Wij menen dat dergelijk beleid minder structureel rendement biedt en bovendien de aantrekkelijke tweezijdige aspecten van de hierboven genoemde samenwerking mist. Dat heeft dus niet onze voorkeur”.

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur maakt een verschil tussen het *product aspect*, waar innovatieve en spannende verbindingen kunnen worden gelegd, en het *publiek aspect*. Voor de ontwikkeling van goede producten is de grens tussen stad en provincie niet van belang. Provinciale instellingen werken op dit gebied al voortvarend samen met de instellingen in de grote steden, maar het kan nog beter als de ruim aanwezige kennis en ervaring door kan stromen in een periodiek overleg en andere netwerken.

Ook voor de ontwikkeling van een groter publiek zou de grens geen belemmering mogen zijn. Doordat bijvoorbeeld in de provincie veel wordt samengewerkt met lagere en middelbare scholen, is er een potentieel groot publiek voor Rotterdamse instellingen. Voor de randgemeenten is het aantrekkelijk om kinderen en jongeren hiervan te laten profiteren, voor de verder afgelegen gemeenten ligt dit qua vervoer iets moeilijker, maar in totaliteit levert het winst op.

Er zijn maatschappelijk thema's waaraan de politiek hoge prioriteit geeft en waar geld voor is. Hier kunnen culturele instellingen en ondersteuningsinstellingen op inhaken. In Rotterdam zijn dit bijvoorbeeld het participatiebeleid, dat bij Wethouder Participatie en Cultuur is gelieerd aan de cultuurportefeuille, en het Rotterdam Jongerenhoofdstad 2009. Omgekeerd zouden infrastructurele projecten van Kunstgebouw aan projecten in Rotterdam kunnen worden gekoppeld. Dat is goed gelukt bij Rotterdam Culturele Hoofdstad 2001. In 1999 ontvouwde de provincie Zuid-Holland het plan om het Rijnmondgebied in 2001 aan te wijzen als Zuid-Hollandse Cultuurregio 2001. Er werd een samenhangende reeks culturele activiteiten in de regiogemeenten georganiseerd, die aansloot bij de activiteiten die Rotterdam in 2001 organiseerde als Culturele Hoofdstad van Europa. Op bestuurlijk niveau zijn toen afspraken gemaakt door middel van een convenant met de gemeenten in de provincie. Maar er zijn ook andere succesvolle samenwerkingsprojecten in het verleden. Een voorbeeld is Architecture International Rotterdam (AIR) dat projecten organiseerde op het vlak van culturele planologie in de Hoeksche Waard. Voor al deze initiatieven blijkt een goed netwerk wel een vereiste.

Door het rijksbeleid gaan grootstedelijke functies zich meer en meer ontwikkelen tot regionale functies. Dit gebeurt onder andere in het theaterbestel. De grote regionale en stadsgezelschappen krijgen in het nakende cultuurplan van het Rijk een sterkere positie en een breder takenpakket in hun eigen regio en hoeven minder vaak door het hele land te toeren. Voor de jeugdtheatergezelschappen is een soortgelijk bestel ook van toepassing. De Raad verwacht dat hierdoor op regionaal niveau, in ons geval Rotterdam als grote stad en de provincie Zuid-Holland, de culturele relaties zullen worden geïntensiveerd.

De Raad vindt het belangrijk dat de communicatie tussen de instellingen wordt versterkt. In eerste instantie is dat uiteraard hun eigen verantwoordelijkheid, maar een platform/netwerk kan een handje helpen. Vaak is de informatie over activiteiten en beleid in de verschillende gebiedsdelen beperkt. Maar het allerbelangrijkste is dat er een open, positieve en stimulerende houding is van de bestuurslagen naar de

instellingen, pas dan levert de samenwerking tussen instellingen het meeste profijt op.

Het besef van de voordelen van samenwerking is niet altijd even sterk ontwikkeld. Het is al heel wat als bijvoorbeeld Rotterdamse musea onderling samenwerken, laat staan met musea in de provincie. Gelukkig bestaat er een platform voor educatieve medewerkers van musea. Hier kunnen voorstellen voor samenwerking voorbereid worden. Ook in overleggen van de Rotterdamse theater- en museasector en het directeurenoverleg van de Rotterdamse culturele instellingen kan de samenwerking met de provincie worden geagendeerd. Samenwerking is echter het meest effectief als één instelling het voortouw neemt.

De huidige Actieplannen Cultuurbereik van de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam worden voor de komende cultuurplanperiode naar verwachting omgevormd tot programmabudgetten voor (cultuur)participatie, waarbij het Rijk financiële middelen matcht met de provincies en gemeenten. De gelijksoortige doelstelling van deze budgetten bieden de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam een uitgelezen kans om op bestuurlijk niveau plannen te ontwikkelen voor regionale samenwerking.

Voor de koorbegeleiding door RBO Sinfonia in Rotterdam zou de gemeente meer financiële middelen beschikbaar moeten stellen. In het verleden had de Rotterdamse Kunststichting een budget dat gereserveerd was om de kosten van orkestbegeleiding gedeeltelijk te dekken. Dat is enige jaren geleden afgeschaft en sindsdien leiden de uitvoeringen van deze koren aan een geducht kwaliteitsverlies. De concerten zijn sindsdien niet meer van het niveau dat het publiek mag verwachten.

6 Aanbevelingen

Aan het College van B en W:

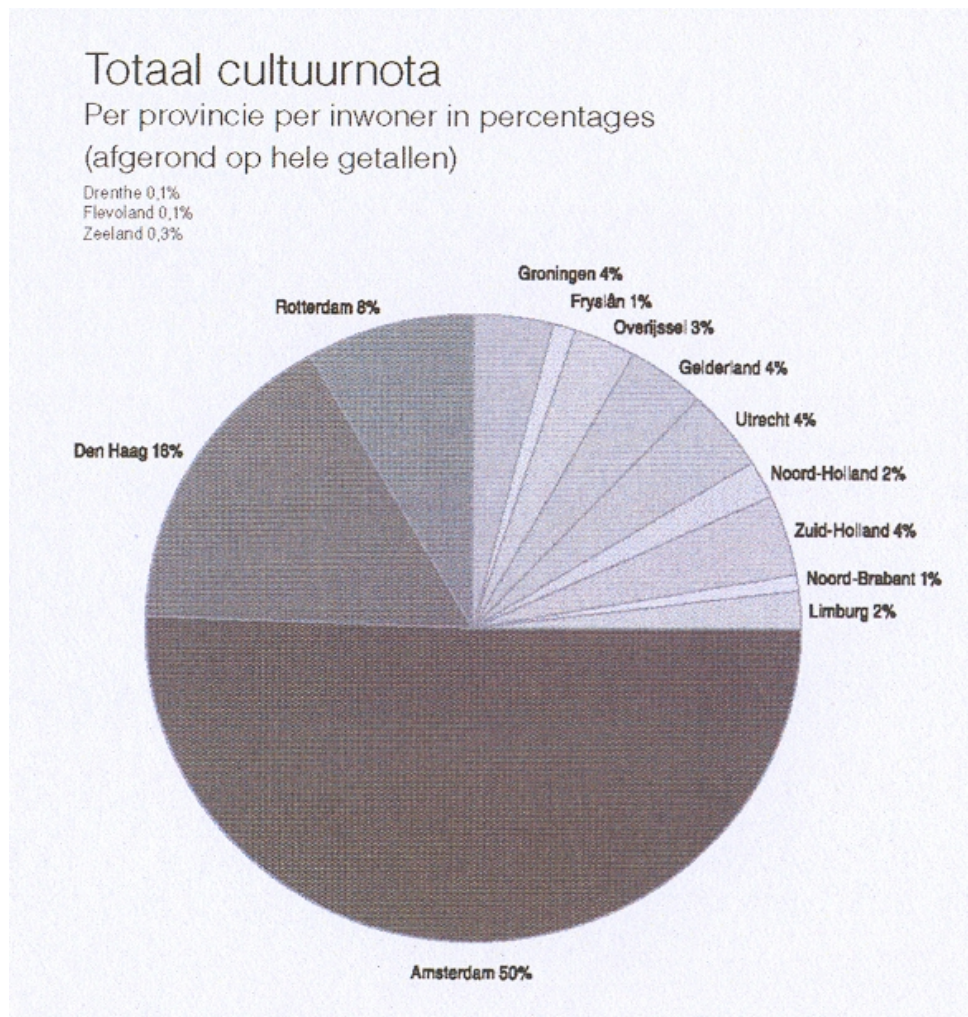
- 1 Erken als bestuur de waarde en het belang van goede samenwerking. Samenwerking levert een verrijking op van het culturele leven in het gehele gebied.
- 2 Maak de samenwerking zichtbaar. Ontwikkelingen in kunst en cultuur mogen niet lijden onder het feit dat er verschillende bestuurlijke constructies zijn. Laat zien wat Rotterdam de provincie heeft te bieden en vice versa. Geef aansprekende voorbeelden van symbiotische samenwerking.
- 3 Voor optimale samenwerking is een goede regie van belang, maar ook continuïteit en een langetermijnvisie. De besturen van de gemeente Rotterdam en de provincie Zuid-Holland zouden hierin het voortouw moeten nemen.
- 4 Er wordt veel samengewerkt op incidentele basis, maar weinig structureel. Structureel samenwerken zou het College moeten aanmoedigen en faciliteren omdat daarmee veel kennis en inzicht wordt verworven en omdat dit de langetermijnvisie van het College metterdaad expliciet maakt. Een goed instrument om samen met de provincie op te trekken is het toekomstige programmabudget voor cultuurparticipatie.

Aan het veld:

- 5 Sluit bij een structurele aanpak aan bij beleidsprioriteiten van het College. Voorbeelden zijn het Participatiebeleid en Rotterdam Jongerenhoofdstad van Europa 2009. Hiervoor is voor culturele instellingen en ondersteuningsinstellingen extra geld beschikbaar.
- 6 Bewaak en stimuleer informatieoverdracht en kennisdeling door periodiek overleg en netwerken. Organiseer jaarlijks een werkconferentie, waar culturele organisaties en kunstenaars elkaar informeren over nieuwe initiatieven en 'good practices' en afspraken maken voor toekomstige samenwerking. Niet alleen een informatieschakel in het veld kan beter, ook de schakel met de besturen zelf. Besturen moeten gezien de periodieke wisseling van samenstelling bij herhaling worden geïnformeerd en het zou nuttig zijn als dit door instellingen gezamenlijk gebeurt. Wees niet bang om kennis te delen.
- 7 Vrije uitwisseling van diensten en kennis is iets anders dan samenwerking. Een goede samenwerking start in de kiem, beide partijen zijn gelijkwaardig en maken afspraken over de fasen die een project doorloopt. Als er extra kosten worden gemaakt is cofinanciering een must.
- 8 Niet alleen het bereik is een argument voor samenwerking, maar ook de kwaliteit van producten en diensten. Evalueer de samenwerking regelmatig aan de hand van publieksonderzoek, import- en exportgegevens van producten en diensten, ontstane kennisdeling en consultancy.

Bijlage 1

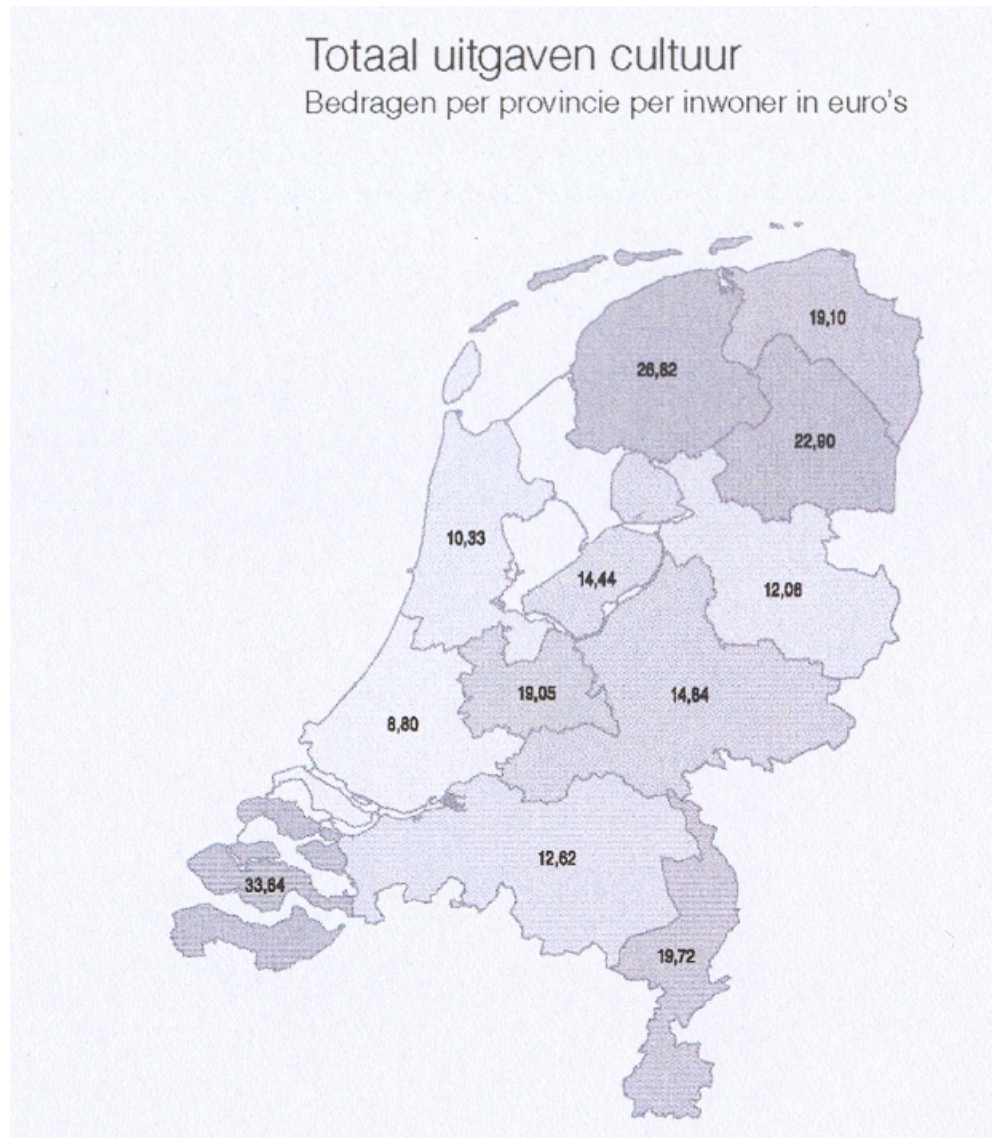
Figuur 1; Uit: *De provincies - Kijk, zo zit dat*. De culturele infrastructuur op regionale schaal in kaart gebracht IPO maart 2007

Figuur 2; Uit: *De provincies - Kijk, zo zit dat*. De culturele infrastructuur op regionale schaal in kaart gebracht IPO maart 2007

Figuur 3; Uit: *De provincies - Kijk, zo zit dat*. De culturele infrastructuur op regionale schaal in kaart gebracht IPO maart 2007

Bijlage 2- bronnen

1 Expertmeeting

Deelnemers:

Andries Ponsteen	Directeur Erfgoedhuis Zuid-Holland
Marco Bentz van den Berg	Directeur Kunstgebouw
Cathy Jacob	Medewerker Kunstgebouw
Theo Ham	Directeur Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland
Theo de Ruiter	Adviseur Cultuurpromotie ProBiblio
Maria Kuster	Bestuur Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland
Annemarie Backes	Hoofd afdeling Voortgezet Onderwijs en mbo, Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam
Joke Mos	Unitmanager Bibliotheek Rotterdam
Marieke Voorn	Beleidsmedewerker Bibliotheek Rotterdam
Hugo Bongers (voorzitter)	Secretaris Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur

Daarnaast is gesproken met:

Eric Wehrmeijer	Directeur RTV Rijnmond
Johan de Koster	Hoofdredacteur RTV Rijnmond
Martin Scheijgrond	Directeur Popunie
Ferry Regault	Adviseur cultuur PJ Partners

2 Documenten

'De Provincies: Kijk zo zit dat - De culturele infrastructuur op regionale schaal in kaart gebracht', maart 2007, uitgave van de gezamenlijke provincies (IPO)

'Cultuurplan 2005-2008 - Identiteit en inspiratie', mei 2004, provincie Zuid-Holland

'Uitvoeringsprogramma Cultuur 2007', november 2006, Gedeputeerde Staten provincie Zuid-Holland

'Provinciaal cultuurbeleid - Cultuurbeleid van provincies en provinciale instellingen 2005-2008' december 2006, Cultuurnetwerk_ nl, Utrecht

Jaarverslag 2006 Erfgoedhuis Zuid-Holland

Jaarverslag 2006 Kunstgebouw

3 Websites

RBO Sinfonia	www.koorbegeleidingen.nl
Popunie	www.popunie.nl
ProBiblio	www.Probiblio.nl
Jeugdtheaterschool Zuid-Holland	www.jeugdtheaterschool.nl
MAX.	www.tgmax.nl
RTV Rijnmond	www.rtvrijnmond.nl
Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam	www.skvr.nl
Bibliotheek Rotterdam	www.bibliotheek.rotterdam.nl
Prins Bernhard Cultuurfonds afdeling Zuid-Holland	www.prinsbernhardcultuurfonds.nl
PJ Partners	www.pjpartners.nl